

SARUSI MIHÁLY

Hepe, hupa

Dél-Biharban

Újra levelesládából...

2017-ben jelent meg első leveleskönyvem *Innen a rácson* címmel (Simonyi Imre, Nagy Gáspár, Körmendi Lajos és Ördögh Szilveszter szerepel benne), 2021-ben pedig az *Életszomj* (az 1960-as években rokonok, barátok, diáktársak, bajtársak, lányok, egyéb ismerősök, hivatalnokok által nekem írt levelek „értelmezésével”). 2024-ben következett volna az aradi tanár, közíró, szerkesztő barátommal, Réhon Józseffel folytatott levelezésem története *Réhonnal Aradon* címmel (hogy ne jelenjen meg, mert a családja erre kért). Így debreceni diáktársam, csabai MTI-s kartásam, fekete-Körös-völgyi úti kalauzom, a kistájkutató Szabó János jött sorra. Hogy megkülönböztesse magát a további Sz. J.-ktől, a Vágner vezetéknevvel egészítette ki (köz)írói nevét. Az immár *Vágner-Szabó Gyepűmagyarországa* megnevezéssel útra bocsátandó kis kötet lesz így a *Levelesládából* nevet viselő sorozatom harmadikként megjelenő darabja.

Szabó János – kit a Jani, Jankó, Janó becenévvel egyaránt jó páran illetünk – élete utolsó évtizedében állt neki összegyűjteni a második otthonává vált Fekete-Körös-völgyhöz kapcsolódó irodalmi, művészeti és tudományos emlékeket. Hogy egyre gyarapodó „leléseinek” köszönhetően mind teljesebb legyen az általa *Gyepűmagyarország* címmel ellátott gyűjtemény. Ennek megjelenését is igyekezett összehozni – végül is eredménytelenül. Aminek egyik oka lehetett, hogy kész kézirattal nem tudott előállni, valakinek számítógépbe kellett volna írnia az általa szépen egybegyűjtött és megszerkesztett anyagot. Ő maga ezzel nem boldogult. Ereje, ideje ezt nem tette lehetővé. A kiadók pedig – nyilván – csak hümmögni tudtak. Kitűnő ötlet, csak éppen így kivihetetlen.

Hogy mennyire e gyepűt alkotta a Fekete-Körös-völgy magyar falvainak láncolata, kérdés. Szabó János Györffy Istvánnak *A Fekete-Körös völgyi magyarság* című könyvében írottak alapján dönthetett gyűjteménye címéről. Hogy az Erdély nélküli Magyarországnak ez a völgy valóban a határán, forgalmas országút mentén feküdt, és az ország vagy országrész kapuját óvta, tán vitán felüli. Hogy aztán a székely vagy besenyő határőrök utóbb kijebb húzódnak?

Nem dolgozunk ezzel foglalkozni. Sokkal inkább azzal, mi vitte (Vágner) Szabó Jánost e káprázatos (alapvetően magyar) világba.

Őrizni? Mit is.

Mert határőr lett Jankó. A mi világunk garabonciás határvadásza. Törhetetlen nemzetőr. Nem a Hargitán. A Fekete-Körös nekünk ugyanilyen fontos völgyében. Ha összetört is Jánosunk.

Levelezésünk 1988-tól haláláig, 2017-ig tartott.

Részlet az író *Vágner-Szabó Gyepűmagyarországa* címen készülő leveleskönyvből.

Vágner-Szabó János (Martfű, 1949 – Szolnok, 2017) népművelő, közíró, tájkutató, szerkesztő a Debreceni Tanítóképző Főiskola népművelés–könyvtár szakán végzett. Előbb népművelő, majd újságírónak állt. Ő alapította a tiszaföldvári Kurázi Naplót. Előbb a Szolnok Megyei Néplap munkatársa, majd 1988 és 1993 között a Magyar Távirati Iroda békéscsabai és egri tudósítójaként dolgozott. A csonkaországi és az erdélyi sajtóban is jelentek meg írásai – elsősorban a Fekete-Körös-völgyi magyarságról. Halála után, 2018-ban avattak emléktáblát Tenkén, a helyi református művelődési otthon falán az egyházközség, a dél-bihari kisváros művelődési és honismereti köre, valamint Tiszaföldvár kálvinista közössége képviselőjében. Élete utolsó éveiben a *Gyepűmagyarország* című szöveggyűjteményen dolgozott, amelyet a Fekete-Körös völgyéről szóló írások legjavából igyekezett összeállítani.

Vágner-Szabó önkéntes közlegény, dél-bihari kormánybiztos, talpramagyar, talpasmagyar, gyalogbozgor, Esze Tamás komája (akit hadnaggyá emelt Dél-Bihar), Szabó Vágner Bozgorevics Jano, Ioanne Sabau-Vágner, Szabó (vágner) Ioane, Szabó (Vágner-Bozgor) János, Ioan Bozgorevici, János von Sabau... S még mi mindent nem firkantott nekünk küldött levelei alá. Kissarusi Kur(t)ucz Miskával ugyanazon a gyékényen áruva. (...a hazát nem, soha.) Valóban mindhalálig. Így esett.

A kettőnk közös kötetében dolgaim közül a *Fekete-Zaránd* című regényem kerül szóba a legtöbbször. Véletlen? Aligha. Jankó második (szellemi) szülőföldje, a Fekete-Körös völgye – regefűzérünk pedig ezt a világot mutatja föl. Végestelen végig. Bélfenyértől Magyarremetéig? És tovább. Föl, le. Körbe. Karikába. Megkínzásunk és élni akarásunk regefűzérbe fűzése. Főfő kalauzunk e Völgyben.

Szóval... Szabó Jankó a leveleivel.

1988

Csabaiként Csabára – Karácsony hava 20. szerepel a képes üdvözlőlap postai pecsétjén. „1989 biztos jó év lesz.” Hogy lett-e, kérdés. Mindenesetre: a jelek szerint túléltek. Mindketten. Címzett az MTI Békés Megyei Szerkesztősége, Békéscsaba, Munkácsy u. 4., 5600. Pontos a címzés, tudott róla. Mert hogy 1988-tól pár évet lehúzott a nemzeti hírügynökség csabai irodájában. Innen Egerbe került, majd nyugdíjba. Hogy immár szabadon bókláshasson – valóban kedvére – Erdélyben. Főleg a Fekete-Körös völgyében. Tenkével az egész szívében. Mert ott a Berke lelkipásztor-házaspárnak köszönhetően otthonra talált. Hol meghúzódhatott; innen indítva; ide visszatérve; a református öregotthon rászorulóit segítve; szervezve a tenkei magyar művelődési életet... Hol szeretettel viszonzhatta azt, amit másoktól kapott.

1997

Erdély-országból – Ez év karácsony hava derekán küldte legközelebbi üdvözlését a székely nagyváros, Marosvásárhely nevezetes polgármesterét, Bernády Györgyöt megörökítő, a Teleki-ház előtt álló szoborról készült fölvétellel ékes képeslapon. Megint a csabai MTI-irodába küldte Ungaria iránt a jókívánságait Székelyföldről. „Erdély-országból kívánok Neked, munkatársaidnak és házad népének Isten áldotta Karácsonyt és boldog új esztendőt. Szabó János (Vágner)” Jankó folyamatos erdélyi, fekete-Körös-völgyi beszámolóit juttatták eszembe régi tervemet: megírni valahogy a gyantai-tárkányi-remetei tömeg-

gyilkosságokat. Regényben? Rege-sor lett belőle. Ekkoriban álltam neki regébe illő ottani útjaimnak.

1999

Nosztráról Parajdot ajánlva – Feladója: „(Szabó János smasszer) Márianosztra Fegyház és Börtön Márianosztra... Pálosok tere 1.” A levél eredeti címzettje (át-húзва) Dinnyés József, Bp., Benczúr u. 3. Majd a mi nevünk, a csabai hírügynökségbe irányítva... Jani – Jankó – takarékos ember volt. Nem pocsékolt. Hogy hova küldte, világos, ám hogy honnan. Mindenesetre: kéziratot küld, hogy adjam át Kőváry E. P.-nek, a Nap főszerkesztőjének. Amilyen ügyes tollforgató volt az ezúttal Nosztráról jelentkező barátom, s amilyen kitűnő lapvezér a másik cimborám Csabán, biztos megjelent a dolga. „Más. Körülnéztem mostanában a Sóvidéken. Szováta – szerintem – nagyon zsúfolt. Ellenben Parajd fejedelmi, és a sófürdője is kiváló. Ajánlom melegen. Szállás ügyben minden előzetes értesítés nélkül fordulj ...-hoz. Olcsó és jó szállást tud adni, és nagyon sokat tud a környékről.” Jankó kedves szállásadója (vagy örököse) biztosan örömmel fogadna 2026-ban is. Sőt! Áldaná a barátomat.

2000

Dudor Tudor – Aprószentek idején a Nagyvárad-Rét 1956-ban épült kálvinista istenházáról készült fényképpel ékes lapon kíván a korábbiakhoz hasonlóan minden jót az új évre. Fekete-Körös-völgy népköltéséből vett példával megtoldva üdvözlétét: „Seggömön van egy dudor, / Pusziljon meg Vadim Tudor”. Ezúttal már kastélyi-szőlőkbeli otthonunkba küldhette a lapját.

2004

Tenkére csalogat – Keresztelő Szent János hava 12-i gyulai postázás Tenkéről. „Örömmel vettem a *Csuba Ferke* húzásaiból álló opuszodat. Folytatás: Meleg Attila, a nagyváradai »Matyi« Társulat vezetője (amúgy bábművész) olvassa ez idő szerént.” Pár év múlva ők mutatták be a csökmeieket kincskereső sárkányrāncigálásra rāszedő Csuba uram szélhāmosságát harsány népi játékszíni boldozásba ojtó mívetet. Meleg színművész pedig tökéletes értéssel adott ízelítőt írásaimból az egyik következő tenkei estünkön. „Jó lenne – szeretettel várnánk, Rózsával együtt –, ha a nyári művészeti tábor idején eljőnnél egy beszélgetésre; ez apropót is adna, adhatna, hogy az újabb könyveidnek – főleg a *Fekete-Zaránd*nak – némi hírverést csapnánk az itteni sajtóban.” Ha már ugyanez odaát – ideát – elmaradt. „Visszatérve a *Csuba Ferkére* – a tábor alatt mindenképpen dolgoznánk rajta. Megint más: a *Vagabundkorzóból*, a *Szökőéletből* és a *Fekete-Zarándból* ugyancsak a tábor ideje alatt rendezek beszélgetős felolvasásokat. A tábor időpontja: június 28-tól július 7. (Mind a három említett könyved nagyon közel áll hozzám; a *Fekete-Zaránd* különösképpen.) U. i.: Gyöngyös lányod – ha ráér – szép feladatokat kaphatna a táborban(?!). Reménység szerint az én lányom és az unokám is jönnek.” A *Csuba Ferke* kapcsán merült föl, másokkal beszélgetve: akkor kerülhet színre, ha e hajdanvolt parasztvilágot értő rendező parasztgyökerű színészek segítségével állítja színpadra... Másképp – e „mái”, „modern”, sőt „posztmodern”, életidegen játékszíni világ mit kezdhet vele? Semmit. (Esetleg népi giccset varázsol belőle?) És, biza, Szabó Jankó-félék nélkül sokra írói műveimmel sem megyek. Értő, azonosulni képes, értékkereső, átérző-átélő... olvasókkal ha. Sajnos nem tudtam elmenni Jankó tenkei táborába. Hogy milyen fontos szerepet töltött be – vagy két évtizedig –

Szabó Jani a Fekete-Körös völgyében, néhányan tán tudják. Hogy megmaradjunk ott is. Igen, csakazértis.

2006

Hej regő Zaránd – Kézzel írt levél Martfűről Boldogasszony havában, ahol a nővérénél lakik. „Rég nem jelentkeztünk egymásnak, ezért íródik e kis levél. Pakolázgatom a könyveimet, s kezembe kerül a *Fekete-Zaránd*, s benne a mellékelt cédulák.” Ezek: három apró lap, mindkét oldala teleírva. „Tenkén kölcsönadtam t. i. e könyvet bizonyos Köteles Gyulának, aki nyugdíjas mérnökember, jó humorú, megkérhettem, hogy ha valami eszébe jut olvasás közben, firantsa le egy cédulára: hát ez a cédulák eredete. (Soha rosszabb kritikát!!!) / Én a tavalyi évnek egy jó részét Tenkén töltöttem; hol így, hol úgy, de végeredményben jól. Jövő kedden ismét kimegyek (1 napra); a múzeumból tán »magyar házat« csinálunk – ha Isten is úgy akarja. Nem egyedül utazom: egy kun-szentmártoni könyvtáros hölgy (elvált, 3 gyerek) egy idő óta hűséges kísérőm. A lányom és az unokám is szereti a Fekete-Körös völgyét; be is jártuk már Belényestől Békényéig. Egy mondat erejéig visszatérek a *Fekete-Zarándra*: Gáspár Attila (zenetanár, zeneszerző, karnagy) zilahi barátommal szeretnénk egy oratórikus játékot tető alá hozni – talán-talán Dsida Jenő *Psalmus Hungaricus*ával keretezve. Hogy hol, mikor, kikkel és kiknek? Ezt ne kérdezd, mindenesetre Attila barátommal február elején 10 napot együtt leszünk Biatorbágyon.” A mellékelt olvasói levél pedig (a cédulákon), íme: *Köszönöm, Sarusi Mihály, e könyvet – döbbenetes stílus. / Hej regő-rejtem-rege. De én megtaláltam és felismertem az összes helyneveket, neveket. / Lehet, sőt kijelentem, hogy soknak e könyv nagyon nehézkes, sőt „zagyvaságnak” tetszik, de nekem nagyon tanulságos, élvezetes volt. S van egy véletlen egybeesés: rege – románul = király. Avram Jankut – a Zaránd-hegység királyának tartják mai napig is. Holott tudtommal Bp-en szerzett ügyvédi diplomát a lelkem. / Zarándbánya = Keresbánya = Baia de Criș (Cebe mellett). / Hogy Jankut itt etették (a gaz) magyarok – hogy mi nem tudtuk, de még a románok sem. Biztos nem tartanak olyan nagynak! / 1987-ben egy bukaresti hidrogeológiai csoporttal Cebén jártam, s megtekintettük Horea és Janku sírját. A „múzeum”-templomban egy tanárnő tartotta a történelmi „regét”. Minden román meghatódva hallgatta, én döbbenet! Minden új volt számomra, számukra nem. Pl. Cebe a románok Mekkája. Minden felcseperedett román gyerekek kötelező elmenni Horea és Janku sírjához megismerni a románok eredetét és hősiességét, úgy, ahogy ők tudják. / Mikor befejeztük a látogatást, a csoport vezetője, egy bukaresti mérnökember megkérdezte a kis hölgytől: Mondja, ha jól értettem, a neve Gyarmati Andrea – hogy lehet ez? Azt felelte, tudják, a történelem folyamán nagyon sok nép el akarta foglalni a mi vidékünket, de nem sikerült. Átmenetileg valakik (nem mondta ki, hogy magyarok) átírták az őseim nevét, de a lelkünket nem, az mindörökké román marad. / Ez lecke volt a javából nekem, szédültem az elferdítésektől, s az, hogy bemutatkozásakor fel sem tűnt nekem a nem román név! / Ha visszakapná Mo. Erdélyt, mit kezdene a 7-8 millió románna?! / A Nagyrománia Párt jelenleg is parlamenti párt, a kezdetektől fogva élén Corneliu Vadim Tudorral, aki Ceauseșcu Tinódi Lantos Sebestyénje volt. / Kérdés, és nagy – vajon egy Nagymagyarország Párt meddig élne M.o.-on? / Vadimék programjában ma is benne van létjogosultságuk a Dnyesztortól a Tiszáig, és ahol csak tehető, meg is említi, hogy el ne felejtjük. Hol van Brüsszel? Beveszik Romániát, vele együtt nem. / A MIÉP-et nem tűrték, míg ki nem csinálták, pedig ott az SZDSZ teszi a politikára a pecsétet, úgy, mint nálunk a Nagyrománia Párt – majd elfelejtem:*

e párt alelnöke Fúró Gyula székely atyafi, akiről valamikor a Duna TV portréfilmet mutatott be. / Köteles Gyula nagyváradi lakos tenkei gyökerekkel (ezt nem rejtem) – mármint a jegyzetlapok szerzője. Az kéne nekünk, Nagymagyarország Szövetség, jönnének a NATO-csapatok. Borzalom anyja, ne hagyj el! Nem, nem; soha.

Szabad csapat, Körmendivel – Nyár közepén írja: „Lassan egy hónapja, hogy megérkezett ide a setét Tiszazugba a kéttagú szabad csapatról szóló könyved, azaz könyvetek.” A *Körmendi és Sarusi – szabad csapatról* beszél. „Nekem fájdalmas olvasmányom lett, hiszen Lajossal évekig a »szomszédban« éltünk (Karcag–Tiszafüred), s aztán egyazon szerkesztőségben is dolgoztunk. Most visszagondolva: hűséget erősítő személyiség volt (számomra is); no, nem a »hűség a párthoz« szellemében. A »hűség a néphez« – az már igen. Közös könyvetekből nem tűnik ki, hogy milyen nagyszerű riportíró is volt. Riporternek is költő. S mint ilyen: alapos. Sokat tanultam tőle – az egy-két évvel alig idősebbtől: a magyar valóság valóságára nyitogatta a szemem. Hál' Istennek sok közös olvasmányunk is volt: most nem sorolom... Miskonás fratyie, lassan itt már »nu vorbesc ungurestye«, szinte egyértékű a fegyveres útonállással, ha valaki Móriczot, Mórát, Jókait, Sinkát, pláne Szabó Dezsőt, Kodolányit stb. olvas. Vagy Kós Károlyt és Áprilyt, Wass Albertet és Reményiket. Hát... én őket olvasom, a *Biblia* mellett, szívmengetőnek. És (Ziegler) Gárdonyi Gézát, és amikor lehet, Benedek Elek-mesét olvasok az unokámnak. Népi író?! Ugyan, ugyan. Krúdy – tán urbánus volt. Vagy Tersánszky Józsi Jenő tán népi, netán transzilván népi? Vagy a történelmi-társadalmi drámákat író Németh László mi volt?! (Amúgy: hol játszák ezeket a kitűnő magyar darabokat? A *Galileit* elővehetnék; épp 1956-ban volt a prömierje – jó nagy beszarással, hogy az inkvizíciót a nézők még összekeverik az ÁVH-val.) Az író, a művész úgy író, úgy művész, ahogy folyó a folyó, levegő a levegő... Isten adománya mind. Zsoltáríró Dávid király, ama bibliabéli, nem esztétizált, hanem harcolt, örvendett és szenvedett, és ölt és bujdosott és paráználkodott. Isten így, ilyenek adta. Hát így! Örömmel olvastam a *szabad csapatot*. A *Fekete-Zarándot* pedig hordom magammal Erdélybe; nem tettem le róla, hogy valamilyen körben egy szép oratóriumot csináljak.” Az lett belőle. Tenkén, a bemutatónkon a regében szereplőkről szóló részeket a falujuk nyelvjárásában szólaló helybéliek olvasták föl... „Addig jó, míg előre néz az ember...! És a csökmői sárkányhúzás sincs elfelejtve! (Lehet, hogy az unokám írja majd hozzá a zenét, végtére is már 10. éves.) Isten áldásával: Vágner.” Mint írja, „meleg szívvel”. A szó eredeti, gyönyörű értelmében. Merthogy a mi körünkben ez, biza, így járja. Nem a betegek értelmezésével.

2009

Ippen lpp? – Azt mondja, meglehet, hogy ez az utolsó internetes kísérlete – tegnap t. i. küldött egy hosszabb levelet, mire ma a hibaközpont visszapökte. „Úgyhogy kezd a dologból elegendem lenni – a régi, jól bevált toll, papír, boríték, bélyeg még mindig megbízhatóbban működik. Ráadásul keresés közben mintegy 300 levelet le is töröltem, címtárustul, mindenestül. Lényed a lényeg: továbbra is jó kedvem van, a zilahi barátomnak beszámoltam a tenkei eseményről – aszongya, hogy Zovány, lpp stb. kapható volna valami hasonlóra. Mondtam neki, hogy nono, mert oda már lehet, hogy nem csak a tűzoltóság vonulna ki nagy erővel.” Tenkei estünkre suttyomban megjelent a román királyi tűzörtség, miután Hevesi Mónár orvosdoktor népköltő azzal ijesztette meg a szalontai

újságban a bukarestiek helybéli uradalmának a csicskásait, hogy kissarusi (de) Kurtucz Miska lármafa-gyújtással egyenértékű könyvbemutatót tart a Fekete-Körös-völgy magyarságát megtizedelő két háború végi oláhjárásról szóló könyve, a *Fekete-Zaránd* fölmutatásával. „Az viszont ma favágás közben eszembe jutott, hogy a *Csuba Ferkédből* nem nyúltam le egy példányt... No, ami késik, nem múlik. Addig is elolvasom Szűcs Sándor szép írását a csökmői sárkányhúzásról.”

Ellenben Demszky – Most bontotta föl a tenkei lelkipásztortól jött levelet: küldött egy febr. 28-i Reggeli Újság-számot. „Van-é újságod? Mert az első oldalon szerepel a tenkei esemény – mellette a másik cikk: Demszky Nagyváradon, illetve a tüntetők (tojással). Egy szövegrészlet: »idehívják a csonka-magyarországi szennyeket«. Sajnos vagy nem sajnós, könnyen lehet, tenkei kirándulásod és az az este hozzátett ahhoz, hogy Sólyom Lászlót március 15-én alig akarták fogadni. Hehe!” Hehének hehe, de. Ha. Hu.

Fekete-Zaránd sem égen, sem földön – Írom neki: Berettyóújfaluban bemutatjuk Nagy Zsolt Csaba *Szentjánosbogárnyi világ* című, általam szerkesztett verseskötetét. Csaba nekem évfolyamtársam és barátom, neki debreceni diáktársa. „Kedves Miska! Drague Mihai! Mint mindig – ezúttal is örömet szereztek soraid, s biz, kíváncsian várom egy ifjú kortársam kötetét.” Más: „Amerre járok és beszélek a *Zaránd*ról, mindenki a kézbe vehető könyvet keresi rajtam.” Kézbe vehető könyv pedig alig, mert a Tevan-kötet tízből egy kereskedésben sem nagyon kapható – miután fia sajtóbeli ismertetés, ajánlás, napilap- vagy folyóiratbeli könyvjegyzet, műbíráló nem viszi hírét... legalább a magyar világba. „Dinnyés Jóska barátom fogta magát, és az én agyonolvasott példányomat beszkenelte (vagy micseinálta) a számítógépébe, s mire végzett vele, talált egy példányt valamelyik internetes könyvesboltban. Megint más. Augusztusban meghívásod (meghívásunk) van a zilahi székhelyű Ipp Art képzőművész közösség táborába (valahol a Réz-hegységben, Élesdtől balra), jönne még velünk Balla Tibor, Kunszentmártonban élő tekerőlantos cimboránk. Mit csinálsz augusztusban? Ezt még pontosítani kell. Pankotára ugyancsak hívnak. Amúgy a világosi fegyverletétel Pankotán volt – a diplomáciai aktus volt Világoson, legalábbis bizonyos Márki Sándor történész szerint, aki Arad v. m. és Arad monográfiáját két súlyos kötetben írta vala... Meglehet, hogy a képzőművészek táborában a *Fekete-Zaránd* erdélyi kiadását is tető alá hozzuk. De szép lenne egy író-olvasó találkozó Ippen v. Ördögkúton! Hm?!” Hm, szó se róla! Hogy mind-ebből semmi sem legyen. Szerencsénkre?

Hepe, hupa – Az előző kopertában újabb levél. Nem először, nem utoljára. „Mihai drague! Az bizony szép, hogy tető alá került Nagy Zsolt Csaba kötete. Várok is egyet – ha jut. Az Ipp Art komolyan gondolja a sólyomkövári meghívást, írtam nekik, hogy a Szilágy Társaság tegye magáévá az ügyet, meghívó stb. Van ott különben egy egészen jó kulturális folyóirat Hepehupa címmel, az írna is a munkásságról, nem szólva a kolozsvári Művelődésről... Én mostanság nyakig vagyok a gyümölcsök szedésében – ako visnye, takoj inysje: vagy hogy van ez a csabai tót mondás (?), tény, hogy roskadnak a fák a meggytől, cseresznyétől.” Mármint Martfűn. „Aztán: július 10. és 20. között szilágysági gyerekciterásoknak rendezünk tábort, azazhogy egyelőre csak én »rendezem«, de Isten kegyelméből felettebb jól alakulnak a dolgok. Tenkéről szomorú hírem van:

idős Berke Sándor bácsi elment a minden élők útján.” (Öreg Berke Sándor kalauzolt, járt bokáig vízben, kezében bottal a kiskocsim előtt a Fekete-Köröst kísérelő alig járt erdei úton úgy tíz évvel ezelőtt, s regélt a háborúról.) „Reméljük, összejön valami hasznos és értékes dolog.” Reméltük, s több esetben össze is jött. Máskor az Istennek sem.

Martfűi Lenintől Zarándig – Martfű – mert itt lakik. Zaránd (még pontosabban: Dél-Bihar) – mert újabban ez az élete. „Cse facse, arra tikhozzátok? Itten, az se-tét Tiszazugban a helyzet változatlan, Martfűn rendíthetetlenül viseli nevét a Lenin, a Kun Béla, a Münnich Ferenc, a Szamuely stb. utca. (Hogy is van akkor ez az önkényuralmi jelképekkel? A turultól, az ősi zászlótól visszhangzik a parlament, itt meg tán azt várják, hogy visszajönnék az oroszok?) Megyek is én két nap múlva ismét hosszabb időre a szórványba, Tenkére – úgy is mondhatnám, hogy egyik szórványból a másikba. Viszem persze magammal a ronggyá olvasott százegy regéket.” A *Fekete-Zaránd*, amely alcíme szerint *Százegy igaz történet a Köves-Körözs mentéről*, százegy regülésben adatik elé. „Könnyen lehet, sőt valószínű, hogy január–februárban ismét meghívnak téged valahová (Nagyvárad? Köröstárkány?) egy újabb író–olvasó találkozóra. Tovább fogok tapogatózni a *Fekete-Zaránd* ottani, új kiadása dolgában, azt sem tartanám elképzelhetetlennek, hogy a kötetben érintett települések is támogatnák a kiadást. És az egyházak. Mi erről a véleményed? Hallod, jól meggondolkodtattál azzal, amit a múltkoriban Dinnyés komámról elmondtál. Baromi nehéz kezelni az ilyesmit, de megpróbálom – Krisztus segítségével. Hát ennyi lett volna ez a kis levél, nem sokkal Erdélybe menetelem előtt.”

Súgtak, de minnek – Izzgatja, honnan vettem, ki hogy. A művelődési–művészeti élet besúgóinak listája. „Az általad oly alaposan forgatott dokumentumgyűjtemény pontos címe kéne – hadd tudnám én es, hogy merre s hány volt a méter. Engem néhány szolnoki is érdekelne – magánszorgalmú ebek voltak, akikről én tudok, vagy beálltak (bevitték) őket a sorba. Dinnyés?! Jó negyven éve ismerjük egymást (Bencsik Máté révén), s biztos vagyok benne, hogy nem ártott tudatosan senkinek. Az általad említett '76 és '79 közötti időszakban viszont voltak a társaságában – az »énekes holdudvarában« – ellenszenves figurák, pl...” És itt neveket említ. „Meg még egy pár ilyen furcsa koma. Lényegtelen: Jóska és a felesége velem mindig igaz barátsággal viseltetett. K. E. /hínnye a nemjóját!/ – pont úgy emlékszem rá, mint te. Fel is hívott és gratulált, amikor az akkor megjelenetű Dél-Keletben egy betiltott békéscsabai színielőadásról írtam, Schwajda Györgyöt megszólaltatva (Az a kurva macska lelökte a Lenin-szobrot). No de immár ki nem szarja le? Érdekelne viszont bizonyos R. Ő osztálytársam volt a gimnáziumban, Bcsabán a ... Intézetben dolgozott. Az apja az apámmal együtt dolgozott – az ő apja is '56-os volt. Már a gimnáziumban is stréber, árulkodó, jellemtelen valaki volt, lehet, hogy őt már a gimnáziumi évek alatt elkapták – engem kétszer próbáltak, aztán felhagytak a kísérletezéssel. Vala... Vala... Ez is rege vala... Spion rege... Hát ennyit a múlttól. »Melyek mögöttem vannak elfeledve...« (Pál apostol, galata vagy filippi levél...) Innentől már a Partiumból jelentkezem, addig is éltesen és segítsen minket az Isten!” Mentünk utánuk, mentünk – gondolatban. Mérlegre téve... Ha egyáltalán volt értelme.

Kézzől kézre a lelkészek – „Tincán” kelt levél Johannes Honterus-bélyeggel. Mi mással foglalkozna, szervezi tenkei estem. „Igyekszem mindent úgy ren-

dezni, ahogy leveledben ajánlottad. Elgondolásaim már vannak. (Egy-két mikrobuzsnyi vendég jön Szilágyságból is! Sőt: alig várják, hogy jöhessenek!)” Citerazenekarral érkezik zenetanárunk... „Én itt leszek Tenkén (január–február), s bőségesen van idő mindenre.” Küldi mellékletben a Zsiskú tiszteletesről született búcsúztatót: „...egy jó magyarral több van a mennyországban. (El ne felejt-sünk febr. 25-én róla is egy pár hangsúlyos szót ejteni!)” Zsiskú nagytiszteletű úr Belényesben igazított el engem, a *Fekete-Zaránd*-írás közben az ottani dolgozokról... Hogy mi mindent köszönhetek – köszönhet e regém – a Fekete-Körös-völgy kálvinista lelkipásztorainak! Adtak kézzől kézre. Hogy még annyi szeretetet kapjak mindenkitől, aki ott engem segített. Azt a boldogságot, hogy végre megszólalhattak. Valaki megkérdezte őket. Anyaországi újdondász – sőt, író – kérdezi őket, mit tudnak. Nagyon sokat tudtak. Mindent. Mindenkinél többet. „Hát ennyit innen, Tenkéről...” Innen. Onnan. A tömegyilkosságokról.

2010

Hiába, haza – E levél föladási helye Tenke (persze mint „Tinca”), a Janku Ábrahám útján lévő református otthon, ahol Jánosunk segélyszolgálatot végez a rászorulóknak között. S melleleg szervezi a tenkei magyar művelődést. Amikor csak teheti. Ameddig bírja. S ahonnan rendre nekivág a Körös-völgynek, Belényesi-medencének, Erdélyországnak. Köszönhetően a neki szállást – födelet, betévt, némi dolgot, otthont – nyújtó Berke lelkész-házaspárnak. „A kies-kietlen Tenkén elég szépen halad az író–olvasó találkozó előkészítése – plakát is készül a *Hiábahaza* címlapjának a felhasználásával. Jó volna, ha megírnád, hogy miképp tervezed az utazásod, hazamennék majd veled, mint tavaly.” Így is történt. „Az is jó vóna, ha jó időben érkeznél, ha gondolod, jöhetsz egy nappal korábban is.” Mivel a kereskedésekben nem talál egy fia Sarusi-könyvet sem, „Kénytelen vagyok (amikor odaférek) számítógépen olvasni a könyveidet, ami nem az én műfajom, de azért naprakész leszek 25-ére.” Töri magát. Ki tudja, miért? Mi hajtja.

Fojton is folyvást – Végre elolvasta teljesen a *Hiábahazát*. „Igen jól le van ez téve az Úr asztalára, meg kell annak a késnek állnia a levegőben!” Kérdéses a regében, megáll-e az oláh kés a magyar levegőben. „Kívánatos volna, ha sokan el is olvasnák, mert olvasmány, s én örömmel fedeztem fel, hogy pörgős, filmszerű részletei jól illeszkednek a balladásabb, lassúbb folyású passzusokhoz. Nekem pláne élvezet volt olvasni, hiszen magam is tanúja, sőt szemtanúja voltam némely eseménynek, pl. a határon való fájdalmas jövés-menésnek. Amikor a kis szerkesztőségünkbe állított be” – a csabai MTI-irodába – „két szökött atyafi, és állást kerítettünk nekik, ha jól emlékszem, valamelyik szarvasi tsz-ben. Hát az a bolond hegyi juhász, aki az egész nyájával elindult és meg sem állt Mezőkovácsházáig. ...Folytasd, Mihály! Az utolsó töltényig!” Magát most épp loan Vagnerescunak nevezvén. Fojton is folyvást.

Bezzeg Mániu – „Ha csak úgy, ötletszerűen írok, akkor csakis jót. Hamarosan a Kolozsvárott megjelenő Művelődés c. folyóiratban lesz némi méltatása a te tenkei könyvbemutatódnak” – aminek én a nyomát sem láttam. Aztán: nem tudta, hogy Zsiskú, a minap elhunyt belényesi lelkész szolgált Ippon is. Majd a Tenkén általa emlegetett *A csabai Szajján* jut eszébe. „Azóta újra elolvastam, s megdöbbenett, milyen jó is az egész kötet. Hogy mért pont Szluka jutott Tenkén eszembe, ráadásul Cédulás, a kapus nem?!... Nem baj, legközelebb helyesbítek.

Még annyit, hogy elkezdtem gyűjtögetni a martfúti utcák, terek neveit, persze, hogy fényképezés és valami vitriolos (de nem a népet bántó) írás szándékával. Miközben a Rongyos Gárda hőseit még mindig szégyelljük, elhallgatjuk, addig itt dr. Münnich Ferenc, meg Lenin, meg Kun Béla? Bezzeg az oláhok nem restelik dédelgetni a tömeggyilkos Mátyás Gyula (Juliu Maniu) szobrát, pl. Zilah központjában, kőhajításnyira az egykori iskolatárs Ady Endre szobrától. Pfúj! Sőt: piha... Mihályom! Vóna egy csekélyke kérés: van-e még neked a *Csuba* színpadiasított változatából?! Nálam volt, de azt egy nagyváradi rendező még nem küldte vissza. Fénymásolás után visszaadom. Nyáron csinálnánk valami jó mókát belőle – ha Isten is úgy akarja.” Most épp ennyi jut eszébe; 9-én megy két napra a F.-Kerezs völgybe Ioan Sabau. Szabau, Szabau. (Hogy elküldtem neki a *Csuba* vígjátékot, köszöni, „Csuba már itt van a kertek alatt, a sárkány meg úgy bög, hogy kiver túle a hideg. Előre élvezem, milyen jókat fogunk még ezen röhgögni (azaz katzagni).” Ők igen. Mi meg. Várjuk, hátha, mégis.

Volt besúgókkal környezve – Piszokul megfeküdte a gyomrát ez a temérdek spicli, spion, besúgó, áruló... „Kiről, miről, s mi a ló...t jelentett a CE Szövetség frontembere, jelenlegi missziói előadó Paul Gauguin álnéven?! S hogy szembe-sül mindezzel a két lelkesgyereke?! Jó, hogy felhívtad a figyelmem minderre, nagyon jó. Nem kétséges, s ebben Tőkéséknek abszolút igazuk van, hogy ez így nem maradhat – egy olyan egyházban különösképp nem, amelynek vértanúi és gályarabjai voltak, egészen a legutolsó időkig. A János-*Jelenésekben* írott utolsó idők jutnak eszembe, amikor a Sátán majd felmegy a szószerkekre ígét hirdetni. Ennyi Júdást! Ettől persze az élet nem áll meg: a Fekete-Körös-völgyi népet továbbra is szeretni fogom, és teszek értük, amit tehetek. Kaptam egész szép anyagot az olvasókönyvhöz, s még jöhet ez-az a meglévőkhez, az általam ismertekhez. Egy ismerősöm például száz-százhusz éves képeslapokat tud szállítani. Más: nagyon remélem, hogy ezzel a választással tényleg megkezdődik és befejeződik a rendszerváltás a fejekben, a szívekben és a lelkekben. És végét vetünk annak, hogy pl. a besúgókkal magunkkal hurcoljuk a diktatúrát. Vigyázat: Isten nem felejt!!! S holmi jócselekedetekből sincs megigazulás.” Most említi először az olvasókönyvet. Gyűjtteni kezdte a Fekete-Körös völgyének magyarságáról szóló és itteniek által alkotott műveket, hogy azok javából nem akármilyen könyv jelenjék meg. Jelenhetett volna... Jelenhetne akár, ha valakit érdekelne. Mert a hagyatékában ott lehet. Kit érdekel?

Kerecsi könyv – Azt mondja, jól áll az általa megálmodott, tervezett, szerkesztendő körözi kötet. „Mihályom! Jó, hogy egyet tudunk érteni. Nyomom a körözségi olvasmányokat, s őszre elkészül a könyv »makettja«, összekötő szöveggel, mindennel... Valahogy ezt a dolgot mindenki fontosnak tartja, akinek beszéltem róla. Előbb-utóbb pénz is kerül a kiadáshoz. Most két hétre Parajdra megyek – csak pihenni és lustálkodni szeretnék.” Kerülne, ha kerülne. (A Körös az ittenieknek Kerezs.)

Ej, te zsilip – pláne kazal – Jókat olvasgat a *Végig a Corvinkán*-ból „egy sergyszer. Így olvastam újra a *Bözsike a zsilipen* c. beszélyt, amelyről eszembe jutott egy aprócska személyes történetem es. A *csabai Szajján* c. kötetedről annak idején írtam a Szolnok megyei lapba egy recenziót, de nevezhetjük méltatásnak is. Nem emlékszem az írásra, csak arra igen, hogy a *Bözsike* V. M. olvasószerkesztő urammal szópárbaj tárgya lett, amennyiben én azt írtam, hogy

ez a darab móríci mércével mérhető. Egy elsőkönyves író Mórícshoz mérni?! Meg egyáltalán... Nem folytatom, ez a megjegyzésem kimaradt a recenzióból. Viszont majd harminc év után elégedetten megismételhetem itt és most: fájdalmasan szép és katartikus, mert a zsíros kenyeres zsilipi »idill« egyetemes emberivé nő. Bennem, az olvasóban. Az író, a művész tehát megtette azt, amivel a Teremtő megbízta. Csakis móríci mércével mérhető!” Ja, mint a *Hét krajcár*, amelyet nemzedékem nagy írója giccsnek nevezett. Ahhoz képest még inkább az lehet. Jó, hogy nem zsíros kenyér... „Nnno! Hát ennyit így egy ülésben. Csinálom, csinálgom az olvasókönyvet, aminek *Gyepűmagyarország* lesz a címe, *Fekete-Körös-völgyi olvasókönyv* alcímmel. Máris túl sok az anyag, de jó a bőség zavara. S persze összekötő szövegeket kell írnom. Fejben már kész, októberre szeretném az első szerkesztett darabot elkészíteni. Minden ötletet, elképzelést örömmel fogadok és pofátlanul fel is használok. Megismétlem, amit fennebb írtam: az idő nekünk dolgozik, a kairosz, az áldott idő. Jut eszembe: miben is írtál te arról az emberről, aki valami lehetetlenül hosszú ideig bújkált (padláson, ól alatt vmi rejtekhelyen), *Túl-a-Gulág!* No, mindjárt megnézem. Isten áldjon Téged és Rózsát és minden házad népét, öleléssel: Ioan Bozgoreanu Fekete-Körös-völgyi népbiztos” Ez az, *Gyepűmagyarország!* Nem akármilyen már a címe... Amitől az újmagyar újirodalom újszervezői hogy esnének újtranszba. (A disznóól mögötti szalmakazalban bújkáló '56-os forradalmárról a *Kazalban* írtunk volt.)

Igen, jövünk – Ejnye, no: „Íródik eme röpke levél itt a nagy bűdös, magos vízállásos ezerszűnyogos mogerri éccakában Martfő-pusztából. Tehát: a *Kazal* nekem nincs meg, csak azt hittem, hogy megvan. Továbbá: az *Írni Csabán*-ban nincs Balogh uramról semmi, viszont a *Szökőéletben* találtam rá. De ne izgulj, a *Kazalt* hamarosan házhoz hozza a posta – Dinnyés komám megszerezte. No, nem mintha üdvösség kérdése volna, de mégis. Te! Hol olvashatók Balogh Károly írásai?! Mert a történet és minden egyszerűen fantasztikus, érthetetlen, hogy ebből nem készült semmi világraszóló film, színelőadás stb...” Regény igen, amely a rendszerváltozás utáni első polgári demokrata, népi-nemzeti, kereszténydemokrata napilapban hetvenvalahány számban, százezer példányban megjelent (hogyne, az Új Magyarországnak), ám jó szó – nyomtatásban, mert szóban rengeteg –, szakértői biccentés fia sem. „A nyomorult magyar Győzikét nézi, mert az érdekes... Meg Spiró Györgyöt olvas, hallgat, mert hát ő aztán jól megmondja: »Jönnek a... mélymagyarok... a szarból...« Hát... Ha ő úgy látja. Igen. Jövünk. Ha úgy tetszik: a szarból jövünk. Azért megjegyzném, hogy a *Csirkefej* c. darab Gobbi Hilda, Bodnár Erika, Ujlaki Dénes, Dörner György stb. – a Katona fénykora – nélkül azonnal felejthető trágár fércmű maradt volna. Ennyit akkor dűnnyögésből. Ami késik, nem múlik. Irtó jókat olvasok a Fekete-Körös völgyéről. Ma például azt találtam egy berettyóújfalusi múzeumi kiadványban (a régi Bihar bányászata), hogy a Bp-i Parlament lépcsőit bizony Vaskohon bányászták, s 24 vagon szállította Pestre. Vajh, eszébe jut-e egyetlen honatyának is, hogy min tapodik nap nap után?! No, és persze jól belebonyolódtam Györffy György *Az Árpád-kori M.ország tört.-i f. rajza* c. könyvébe is... Ha már magyar, legyen mély is! Nehogy már én hasonlítsak a Szenczi Molnár által (először nem Petőfi!) sehonnai, bitang embernek nevezettre. Ennyit ma estére. Holnap Bóné Mihály ezereskapitány uramnak nézek utána, ki 1703-ban Bélfenyér határában (a dél-bihari csatában) jól a seggére vert a tokos nímötnek. Be is állt Rákóczi nagyságos fejedelmünk seregébe a környék

rumunja elannyira, hogy mindmáig gyakori a Kuruc családnév Kistárkány románjai között (Kistárkány, Tárkányka = Tarkaica, Köröstárkány mellett).” Nem beszélve a mácsai rumun Kurtuczokról, kik a magyar kurucból-Kuruczból születtek, keveredtek ki. Hogyne, mi magunk. „Aztán jön Bartók és Busitia János Belényesben, meg Györffy és Bartók együttműködése a dudásversenyen, amit aztán Móra Ferenc ír meg a *Honti igricek*ben. Nem érdekes? Bartók 1909-ben, Györffy egy évvel később jár itt először. Mondhatni: a legjobbkor, mert már szinte az utolsó pillanatban. Jön a háború, az oláh henger, a későn előhúzott vörös térkép.” Szóval... az az olvasókönyv csaknem készen vár ránk Jani egykori martfúji othonában.

Kuruc a sziklán, Balogh a szalmában – A szalmakazalba bújó '56-os sarkadi forradalmár-költőről szóló írásomat keresi. Írom neki, hol leli. „A jövő héten itt a *Kazal*. Persze keresgélés közben jókat olvastam megint Vasas Mihályról (akinek nyilván rokona volt az egykori kitűnő MTK-s focista) és Simonyiról, akivel nekem nem sikerült személyesen találkoznom. Sajna. Balogh Károlytól meg minden jöhet... Amúgy ma is sok érdekes dolgot találtam: pl. egy fantasztikus alakú magányos sziklának Belényes közelében az a neve, hogy a Szohodol-völgyi Kuruc. Sajnos nem tudom elküldeni, mert nem másolható ingyér a Zemplén Múzeum képeslapgyűjteménye.” Figyel, kutat, keres és lel. A lelés öröme! Fekete, Körös, völgy. Valóban maga a csoda. Csuda. Házról házra. (Ahogy engem is adtak úgy tíz éve...)

Súgunk vagy se? – Köszöni a küldeményem – valami vényt is. „Készülök ki a Partiumba. Az is előfordulhat, hogy sokáig maradok. S majd előkészítem a jövő februári Sarusi-estet. Nem viccelek! Egy pankotai lelkész barátomtól megkérdeztem ezt a nyomorúságos ref. besúgó-listát. Tény: vettek fel a listára olyanokat is, akik ellenálltak a beszerzésnek – ez itt is előfordult. Vannak néhányan – írja a pankotai lelkész barátom –, akik szerepelnek a listán, de egy sornyi jelentésük eddig még nem került elő. Sokakról sajnos az derült ki, hogy a temesvári fordulat után is írtak jelentéseket. Szinte olyan, mint Schwajda Gy. *Ballada a 301-es parcella bolondjáról* c. darabjának bolondja, akinek elfelejtettek szólni, hogy már nem kell lesben állnia.” Vagy már átálltak a következő elnyomóhoz. Akinek van esze... Meg üres a tarisznyája? Nincs eléggé megtömve?...

Busica mi nem volt – Belényesben kutakodva... „Készülődőben átfel a gypűkőn a Fekete-Kerezs vögygyibe jutál eszembe – meg különben es. Sokfelé készülök elmenni, fotografálni, meg tanulmányozni ezt-azt – pl. tényleg vasgárdista lett-e Bartók belényesi barátja, Busitia János, aki amúgy a budapesti Képzőművészeti Egyetem elődjében szerezte rajztanári diplomáját. A felesége volt Bartók-tanítvány – ez a különös sorsú egzaltált széplélek Bovaryné. Van egy sanda gyanúm. Busicát – akivel a családtagjain kívül a legtöbb levelet váltotta Bartók – Romániában azért igyekeznek elfeledni, mert szerette a magyarokat. Erre bizonyosság a Bartókkal folytatott levelezése, s nyilván nem múlt el benne nyomtalanul az a négy év, amit a milleneumi évek Budapestjén akadémistaként töltött.” Annyira nem, hogy (állítólag) egyenesen Bucurestiben a nagyoláh álmoknak játszott alá. „Bartók Adyt és Móriczot küldött neki olvasni.” Sokra nem ment vele? „Egy szó, mint száz, haladok ezzel az olvasókönyvvel, s az anyaggyűjtés nagy örömet, élvezetet okoz. Ha Isten is megsegít, szeptember végére elkészülök vele. A *Fekete-Zarándból* (engedelmeddel) bőségesen szeretnék tallózni. Egy apróság – írtam-e

neked, nem-e?... Van egy Kishalmágy nevű színelőfalucska Arad megyében – '44-ben néhány gyantait ott gyilkoltak meg. Lásd: e helynek szelleme van, »genius loci«, ahogy Traianus csicskása mondaná. A Horia-, Closca-, Crisana-lázadás idején Kishalmágy magyar birtokosait szükségesnek látták felkoncolni, no, Kishalmágyra is elmenek. Mihályom! Köszönöm a biztatást, amit ehhez a munkához tőled kaptam, éljen a közös lengyel–magyar határ, s a gyepűvédők szabadcsapata.” 2010 Szent Mihály hava helyett... máig semmi. Kincs, keresőkre várva. Találnának! Ha. Valakinek eszébe jutna.

Belényesben Bartókkal – Hogy már megint Belényesről áradozzék. Rontja a szemét mindenféle „Fekete-, Köves-Körözs, Kerezs irodalommal, s különös gondolataim vannak e tájjal s népével kapcsolatosan. Pár hete Belényesben járva, a Megmaradás Házában lakva, igencsak árvának éreztem magam künn a városban. Pedig amúgy, komám, ez egy gyönyörű városka lehetne, ha a hangsúly a magyar időkben a románok számára épített házakra tevődne s arra, ami itt eredendően magyar szellemű. Pl. az általam és mások által is Kós Károlynak tulajdonított magyaros-szecessziós pedagógiai líceum és környéke a hegyekbe futó utcákkal. (Egy Anthony Gall nevű építész-kutatótól tudjuk – ő ausztrál-magyar –, hogy nem Kós a tervezője, hanem Wachtel Elemér, aki ugyanazt az iskolát képviseli, az építkezés kezdete: 1911.) Csak ültem az épület előtti parkban, és a száz év előtti világot próbáltam magam köré képzelni, mokány lovacskák húzta szekerekkel, bivalyos talyigákkal, szumányos vagy magyaros viseletbe öltözött emberekkel, gépkocsik és traktorok nélkül. Bartók kivált csendes helyen lakott, amikor itt időzött Busicáéknál, a Tanárok Uccájának egyik vége a Nyimoesdi-patak felé nyílik. Maga a ház jeltelen, semmi sem utal arra, hogy nem akárki lakott és dolgozott itt valaha. Busicának találtam egy festményét a helyi múzeumban, jól eldugva egy kiszögellés mögött, Paganinít ábrázolja, hegedűvel, meg sok érdemrenddel a mellén. Aztán este – ha már lúd, legyen kövér – Bartókot hallgattam (az ő zongorajátékát, a *Román népi táncokat*) az internetről. Bár ne tettem volna! A felvétel hallgatóinak levelezéséből arról értesültem – ékes amerikai nyelven –, hogy Bartók mekkora nagy román zeneszerző volt, és Torontál vármegyében született Magyarországon. Bizony, Bartók a genius Rumanian composer, és doinák és taraf haiduc és colinda és... és... Mígnem valaki ékes magyarsággal belebödült ebbe a nagy dákoromán művészi bűvöletbe a következőképp. A k...a anyátokat! Bartók magyar volt és az ma is. Inkább hálások lennétek, szaros románok, hogy egy magyar felfedezte és világhírűvé tette a zenéteket. Ahogy a tótot is és főleg a magyart!... És így tovább, és angolul is megismételve, gyakran használva a stupid és az idiot szavakat... Mihályom! Az internet nekem ilyen meglepetést még nem okozott. Szegény Bartók, forog a sírjában. Vésztőn hallott először olyan magyar éneklést, amiben feltűnt neki valami idegenszerűség, s itt kezdődik a kapcsolata az oláh népzenevel. Nem untatlak ezzel tovább, talán csak annyit még, hogy Bartók azért nem volt rest elgyalogolni a közeli Köröstárkányba sem, hogy egy nagyon eredeti ugrós tánc dallamát jegyezze le, többek között. A *15 magyar parasztdal* c. darabjában tűnik fel, s hallhatják ezt a világ kényes-fényes hangversenytermeiben, és vörösre tapsolhatják a kezeiket a népek. S csak az Isten látta azt a szitakötő-törékenységgű magyar fiatalembert ott a köröstárkányi kocsmában a nótafák között. Akiket majd 10 évvel később lekaszálnak az oláh gépfegyverek. És ezt is látta az Isten!” Mi mást tehetett. Amikor... ilyenek vagyunk. Kik is? Főleg mik, mifélék.